

1. Микола Черіковський – фундатор освітньої спеціальності із процесів і обладнання харчових виробництв

Олександр Гавва, Володимир Теличкун, Олексій Губеня,
Іван Сінченко, Олександр Сасенко

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Вступ. Вважається, що досвід підготовки фахівців із процесів і обладнання харчових виробництв сягає 1884 року, коли були створені Смілянські технічні класи. Малодослідженим і не менш цікавим є питання передумов їх створення, і особливої ролі легендарного інженера і науковця Микола Черіковського [1].

Матеріали і методи. Використано архівні матеріали, колекція музею Смілянського коледжу харчової промисловості, та історичну розвідку Антоніни Ферчук – фахівця Музею правової охорони інтелектуальної власності [2].

Результати і обговорення. В умовах середини 18 століття для відкриття навчального закладу типу Смілянських класів потрібним умовами були наявність матеріальної бази, затребуваність їх випускників, отримання підтримки науковців і безлічі дозволів від органів влади аж до особистої згоди імператора. Більшість офіційних історичних джерел вказують, що основний внесок у відкриття Смілянських технічних класів зробила родина Бобринських, яка отримувала великий прибуток з цукрового бізнесу, і вкладала значні кошти у розвиток інфраструктури, освіти, медицину і соціальну сферу [4]. Проте, великий бізнес в першу чергу цікавить отримання прибутку, а раціональне його використання залежить від талановитості менеджера.

Микола Черіковський

Таким менеджером був **Микола Васильович Черіковський** (1836–1900). Микола Черіковський здобув інженерну освіту у 1850-55 роках на **механічному** відділенні Петербурзького Технологічного інституту (до речі, в цьому навчальному закладі і нині працюють наші добрі друзі, авторитетні, визнані у світі вчені в галузі харчової науки). В цей же час на фізико-математичному факультеті Петербурзького педагогічного інституту навчався, а пізніше викладав у Технологічному інституті Дмитро Менделєєв. Цілком можливо, Черіковський і Менделєєв були добре знайомі, тому що Менделєєв клопотав перед Імператором про згоду на відкриття у Смілі навчального закладу (малоймовірно, що знаменитий вчений імперії сам вирішив, що в Україні потрібно створити такий заклад, і клопотав за

це перед царем...). Аналогічно, Черіковський зацікавив ідеєю створення навчального закладу (і залучив до викладацької роботи в ньому) відомих вчених Технічного товариства – Буглєрова, Гарнич-Гарницького, Бунге та інших. Слід звернути увагу, що значного успіху у кар'єрі винахідника, інженера, дипломата, освітянина і науковця Микола Черіковський досяг завдяки постійного контакту із одногруппниками та їхній підтримці (беріть приклад).

Чому Черіковський лобював створення навчального закладу? Тому що після закінчення університету він працював інженером цукрових заводів, а згодом – директором Смілянського цукрового заводу графа Бобринського. Попит на цукор зростав, заводи будувались, новітнє на той час обладнання експортувалося з Європейських країн. А фахівців, які могли би спроектувати завод, керувати складними процесами, змонтувати та підтримувати роботу обладнання катастрофічно не вистачало. Саме тому Черіковський ставить перед графом Бобринським питання

про підготовку фахівців як єдину умову майбутнього процвітання його цукрового бізнесу.

На завод до Черіковського приїздили на підвищення кваліфікації фахівці інших цукрових заводів. У 1874 році Черіковський на базі заводу створює класи для неповнолітніх робітників, у 1882 – двокласне училище... Коли всі організаційні труднощі були пройдені і державний бюрократичний апарат дав згоду на відкриття у місті Сміла технічних класів, кращої бази ніж заводське училище Смілянського цукрового заводу годі було шукати. А далі вже добре відомі події – Класи створюються у 1884 році, Микола Черіковський став їх директором, до викладання запрошуються передові вчені та інженери, зокрема друзі й одногрупники Черіковського. Згодом класи підвищують свій статус до училища, технікуму, інституту... [2, 3]. Випускники Класів (зокрема, Іван Кухаренко [3, 5]) створюють навчальну і наукову бази для підготовки фахівців у галузі харчової науки в інших університетах. У 1929 році Смілянські технічні класи переводяться до Києва, де на їх базі, із залученням деяких інших навчальних закладів, у 1930 році створюється наш сучасний університет, у якому із самого початку працює кафедра з підготовки фахівців із процесів і обладнання харчових виробництв. Ця кафедра у 1941 році, напередодні війни, за ініціативи професора Гліба Знаменського отримала сучасну назву – машин і апаратів харчових виробництв.

Сучасники – друзі і колеги згадували Миколу Черіковського такими словами: «Ти створив величезну справу, яка притягла до себе усе місцеве життя, біля якої кормилось тисяча народу... Ти думав не тільки про сьогоднішнє .. ти думав про людей майбутнього і зробив для них все, що міг», а також «**І довго, можливо не одне століття, у весь час свого існування вона (школа) буде говорити про тебе**» [8, 1].

Висновок. Микола Черіковський – випускник механічного відділення Петербурзького Технологічного інституту, визначний інженер, науковець, винахідник, дипломат, директор Смілянського цукрового заводу завдяки наполегливій праці та підтримці друзів, зокрема одногрупників, заснував начальну базу для підготовки інженерів із процесів та обладнання харчових виробництв. Видатний результат його діяльності – наш сучасний університет.

Література

1. Антоніна Ферчук (2015), Солодких справ майстер Черіковський Микола Васильович, *Збірник наукових праць «Дослідження з історії техніки»*, 21, Режим доступу: <http://journal.museum.kpi.ua/archive/2015-vol-21/>
2. *Історія НУХТ*, Режим доступу: <http://nuft.edu.ua/page/view/istoriya-nukht2>
3. Віталій Таран, Олександр Гавва, Володимир Теличкун, Олексій Губеня, Валентин Решетняк (2013), Історичні фрагменти розвитку кафедри машин і апаратів харчових та фармацевтичних виробництв НУХТ, *Ukrainian Food Journal*, 2(4), pp. 618-624.
4. Решетняк В.Ф. (2009), Сторінки історії Смілянського технікуму харчових технологій, *Промінь*, 9, С. 2-5.
5. (1923), *Київський політехнічний і київський сільсько-господарський інституту. 25 років. 1898-1923. Ювілейний збірник*, Київ-Друк, Київ.
6. Єлесіна К.О. (2012), Розвиток цукровиробництва на середньому Подніпров'ї в кінці 1830-х1860-х рр. у помислових та суспільних ініціативах О.О.Бобринського, *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, XXXII, с.135.
7. Левицька Н.М., Коцюбанська О.О.. Історія Смілянських технічних класів як одна з сходинок розбудови вищої технічної освіти на теренах України, Матеріали 10-ї всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки», 7-9 жовтня 2011 р., м. Київ, с. 67.
8. (1900), Записки ИРТО по свеклосахарной промышленности, вип.24, Київ.